

ють етнічні, міжконфесійні, воєнні та інші конфлікти. Нерідко роблять це там, де об'єктивних підстав для цього майже не існує (етнічні чистки в колишній Югославії в 90-х роках XX ст., міжконфесійне протистояння в православному середовищі сучасної України, нинішній воєнний конфлікт між Росією і Україною). Одночасно під гаслами демократії і толерантності відбувається нав'язування країнам і народам чужих, невластивих їх традиціям і моралі правових та моральних норм і принципів, соціально-психологічних стереотипів (публічна пропаганда і захист одностатевого кохання і одностатевих шлюбів; легалізація і правовий захист виховання в одностатевих шлюбах дітей; намагання легалізувати розповсюдження і вживання наркотичних речовин; виправдання, а то і героїзація діяльності воєнних підрозділів, що брали участь в різноманітних каральних операціях; гіперболізація ролі національного чинника у вітчизняній історії і т. д.). Тут толерантність яскраво демонструє свою негативну сторону.

С.І. Присухін*

МІЖРЕЛІГІЙНИЙ ДІАЛОГ І ПРИНЦИП ТОЛЕРАНТНОСТІ В КОНТЕКСТІ СОЦІАЛЬНОГО ВЧЕННЯ КАТОЛИЦЬКОЇ ЦЕРКВИ

В широкому значенні міжрелігійний діалог [1] має на меті такий зміст міжрелігійного спілкування, який веде до взаємного рівноправного збагачення релігійних культур, що передбачає необхідність здійснення євангельської місії християнської Церкви, уникаючи неприродного синкретизму, еклектизму, нігілізму. Як слушно зазначав св. Йоан Павло II, міжрелігійний діалог збагачує кожного з його учасників: "Тут не може бути жодного відречення, ані іренізму, лиш взаємне свідчення для спільного поступу на шляху пошуків і релігійного досвіду, а одночасно для подолання упереджень, нетолерантності та непорозумінь" [2]. У промові на VI Генеральній асамблеї Міжнародної конференції з питань релігії та миру (03.11.1994 р.) св. Йоан Павло II повчав: "Сьогодні діалог потрібний як ніколи. Фактично, коли старі перепони руйнуються, на їхньому місці виростають нові – щоразу, коли істина та фундаментальні цінності забуваються або занедбуються, навіть і тими, котрі вважають себе релігійними людьми. Шляхом міжрелігійного діалогу ми можемо свідчити ті істини, що є основоположними і невід'ємними і для людини, і для суспільства: гідність кожної людської істоти – незалежно від її етнічного походження, релігійної

* д.філ.н., доцент Київського національного економічного університету імені Вадима Гетьмана.

приналежності чи політичних уподобань" [3]. Мова йде про те, що спільна духовна спадщина сучасної цивілізації покликана сприяти розвитку взаємоповаги та взаєморозуміння в міжрелігійному спілкуванні, на основі істинного міжрелігійного спілкування можна укласти ширшу угоду для викоринення всіх форм дискримінації й здійснення захисту людської гідності.

Важливе значення для обґрунтування міжрелігійного діалогу має соціальна доктрина Католицької Церкви. У підрозділі "Сприяти діалогу" до дванадцятого розділу Компендіуму соціальної доктрини Церкви зазначається, що "завдяки спільній традиції Старого Завіту, Католицька Церква здатна до діалогу з братами й сестрами юдеями, який вона проводить також за допомогою власної соціальної доктрини, аби будувати разом майбутнє, у якому панує справедливість і мир для всіх людей, дітей єдиного Бога" [4]. Міжрелігійний діалог стає єдиним цілим з принципами свободи совісті, свободи віросповідання, свободи слова та через дотримання норм і вимог принципу толерантності гарантує і захищає права людини загалом.

Проблема толерантності в міжрелігійному спілкуванні нерозривно пов'язана з морально-правовим принципом свободи совісті. Її формулювання і вирішення віддзеркалює пошуки способу уникнення насильства в справах релігійної віри. Захист власної позиції, світоглядної самоідентифікації, утвердження ненасильства в об'єктивно існуючих світоглядних конфліктах вимагає від віруючих і людей доброї волі поваги до позиції, системи світоглядних цінностей і свободи волевиявлення інших. Апробовані норми і вимоги принципу толерантності сприяють захисту суверенітету особи, гарантують сприйняття власної правди та свободу вияву вільної совісті індивіда. Толерантність стає не тільки умовою проголошення права на свободу релігійного самовизначення, але й дієвим механізмом його реалізації в соціокультурних обставинах. Позаяк принцип толерантності є складовою моралі і етики сучасної духовної культури, то його реалізація в міжрелігійному спілкуванні передбачає необхідність взаємозв'язку з християнською етикою в організації істинного діалогу (екуменічного, міжцерковного тощо), заперечуючи насильство як межево неприйнятний спосіб вирішення можливих суперечностей і конфліктів.

Принцип толерантності в міжрелігійному спілкуванні реалізується через дотримання етичних норм і вимог, апробованих і затверджених міжнародним співтовариством, зокрема й на рівні ЮНЕСКО.

По-перше, це визнання рівності і суверенності суб'єктів релігійної віри, визнання свободи релігії, свободи волевиявлення в міжрелігійних комунікаціях. Вірним є підхід, відподно до якого інтерес однієї віруючої людини закінчується там, де починається інтерес іншої. Спільне дотримання загального гасла толерантності "Усі різні – усі рівні".

По-друге, визнання права суб'єктів міжрелігійного спілкування на власне тлумачення істини, власну світоглядну позицію, моральні орієнтири і ціннісні орієнтації. При чому духовна культура (релігійна, етична, естетична) сприймається і подається через призму гідності особи і захисту її прав. Захист гідності віруючих людей немислимий без урахування принципу плюралізму.

По-третє, відмова від монополії на істину, абсолютизації власної позиції, повага до світоглядних цінностей і орієнтації інших. Спільне визнання того, що претензія на виключне володіння істиною в релігійній вірі веде до фанатизму, релігійної нетерпимості, приниження духовної гідності інших віруючих як на рівні побутової комунікації, так і на рівні міжцерковних відносин.

Отже, проблема утвердження принципу толерантності у сфері міжрелігійного діалогу в кінці XX ? на початку XXI ст. набула особливої гостроти з погляду на її практичний характер. Норми і вимоги принципу толерантності постають як головний чинник і засіб подолання міжрелігійних суперечностей, що супроводжують розвиток християнської культури в сучасному світі загалом та Україні зокрема. Водночас принцип толерантності стає критерієм рівня і змісту міжрелігійного спілкування, адекватності обраних варіантів вирішення міжрелігійних суперечностей або конфліктів. Без сумніву, принцип толерантності не зможе вирішити усіх міжрелігійних суперечностей, але беззаперечним є той факт, що сьогодні дотримання норм і вимог толерантності є чи не єдиним апробованим способом уникнення насильства, нетерпимості, агресії між представниками різних релігійних конфесій.

1. В соціальному вченні Католицької Церкви зміст поняття "діалог" визначають як форму зустрічі і пошуку взаємопорозуміння між людьми, групами і громадами, що здійснюються шляхом щирості, поваги і довіри до іншої людини як особи і мають на меті поглиблене пізнання істини та прагнення зробити взаємовідношення між людьми більш адекватними і гідними звання бути людиною // Католическая энциклопедия. Т. I. А-З. М.: Изд-во Францисканцев, 2002. С. 1626?1627.
2. Іван Павло II. Місія Відкупителя / Пер. з італ. о. Романа Безпалька. Жовква: Місіонер, 2011. С. 67.
3. John Paul II. Address of His Holiness John Paul II for the opening of the sixth World Assembly of the "World Conference on Religion and peace". Synod Hall. Thursday, 3 November, 1994 [Електронний ресурс]. Електрон. дан. Режим доступу: http://www.vatican.va/-holy_father/john_paul_ii/speeches/1994/november/documents/hf_jp-ii_spe_19941103_religioni-pace_en.html, вільний. Мова англ.
4. Компендіум соціальної доктрини Церкви. К.: Кайрос, 2008. С. 328.